

De grijze druk op banken

Carlijn Eijking en Jolanda Peeters

Juni 2026

DeNederlandscheBank

EUROSYSTEM

De grijze druk op banken
©2026 De Nederlandsche Bank n.v.

Auteurs: Carlijn Eijking en Jolanda Peeters. Met dank aan collega's van DNB voor de nuttige gedachtewisseling. Alle overgebleven fouten zijn de onze.

Met de serie 'DNB Analyse' beoogt De Nederlandsche Bank inzicht te verschaffen in de analyses die DNB ten behoeve van actuele beleidsvraagstukken uitvoert. De tot uitdrukking gebrachte zienswijzen zijn voor rekening van de auteurs en komen niet noodzakelijkerwijs overeen met de officiële standpunten van De Nederlandsche Bank. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook en evenmin in een retrieval system opgeslagen worden, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van De Nederlandsche Bank.

De Nederlandsche Bank n.v.
Postbus 98 1000 AB
Amsterdam
Internet: www.dnb.nl
Email: info@dnb.nl

Samenvatting

De Nederlandse economie bevindt zich midden in een langdurige vergrijzingsgolf. Het aandeel 65-plussers is historisch hoog en blijft de komende decennia verder stijgen. Deze demografische ontwikkeling kan brede implicaties hebben voor banken via de macro-economische omgeving, het klantenbestand en het personeelsbestand. Hoewel de impact tot nu toe beperkt zichtbaar is geweest, mede door de relatief hoge rente en oplopende huizenprijzen in de afgelopen jaren, kan vergrijzing de komende decennia haar weerslag hebben op het traditionele verdienmodel van banken en op de risico's waaraan zij blootstaan.

Naar verwachting krijgen banken door vergrijzing te maken met een lagere kredietgroei en lagere rentemarges, terwijl Nederlandse banken vooralsnog voor de winstgevendheid in belangrijke mate afhankelijk zijn van kredietverlening. Een lagere economische groei als gevolg van vergrijzing betekent minder kredietgroei en tevens mogelijk kredietverliezen als dit zorgt voor faillissementen van bedrijven. Daarnaast neemt de vraag naar krediet af in een vergrijzende samenleving, omdat ouderen minder behoefte hebben om te lenen. De tot dusver hoge spaartegoeden en een lagere risicobereidheid van ouderen drukken bovendien de evenwichts- en termijnrente, en zorgen daarmee voor lagere rentemarges op uitgeleend krediet. Eerdere studies onder vergrijzende landen laten zien dat sommige banken als reactie op deze vergrijzingsdruk meer risicovolle activiteiten gaan ontplooiën om de winsten op peil te houden. Dit kan leiden tot een hogere blootstelling aan risico's, zoals markt- of kredietrisico.

Ook vanuit een operationeel perspectief brengt vergrijzing uitdagingen voor banken met zich mee, via een ouder wordend klanten- en personeelsbestand. Zo blijken ouderen meer kwetsbaar voor digitale fraudevormen die gepaard gaan met hoge schade. Met een relatief hoog aandeel ouderen werkzaam in de financiële dienstverlening, zijn bancaire instellingen ook kwetsbaar voor een zogeheten *'retirement cliff'*, een situatie waarin in korte tijd veel ervaren werknemers tegelijk met pensioen gaan. Hiermee kan kritische kennis en expertise verloren gaan, waardoor de kwaliteit van de dienstverlening onder druk kan komen te staan.

Hoewel vergrijzing vooral een sluimerend risico vormt voor het traditionele verdienmodel van banken, is het ook mogelijk dat als gevolg van vergrijzing bepaalde risico's acuter worden of naar de voorgrond treden. Zo kunnen oplopende staatsschulden in vergrijzende landen via stijgende risicopremies tot marktcorrecties leiden of kunnen als gevolg van bevolkingskrimp bepaalde regio's te maken gaan krijgen met huizenmarktcorrecties.

Bancaire instellingen doen er verstandig aan rekening te houden met de gevolgen van vergrijzing. Voor de levensvatbaarheid van het bedrijfsmodel is het van belang dat banken inspelen op de veranderende klantbehoefte, bijvoorbeeld door meer vermogensbeheerproducten aan te bieden. Vergrijzing vraagt daarnaast van banken te onderkennen dat bepaalde risico's kunnen verscherpen of naar de voorgrond kunnen treden en om de risicobeheersing hierop aan te passen. Ook vergt vergrijzing blijvende investeringen in operationele weerbaarheid, onder meer om digitale fraude te voorkomen, dienstverlening toegankelijk te houden en kennis en continuïteit te borgen bij een vergrijzend personeelsbestand.

1 Inleiding

Nederland vergrijst, en dat wordt steeds zichtbaarder. Zo telde Nederland in 2025 voor het eerst meer ouderen (65-plussers) dan jongeren onder de 20 jaar ([CBS, 2025](#)). Veel studies benaderen vergrijzing vooral vanuit de houdbaarheid van de overheidsfinanciën, de toenemende druk op het zorgstelsel of de verwachte krapte op de arbeidsmarkt. Recent wijzen nationale en internationale organisaties, zoals [WRR \(2024\)](#) en [IMF \(2025\)](#), steeds nadrukkelijker op de economische gevolgen. Voor wat betreft de financiële sector, is de aandacht tot dusver beperkt geweest tot de gevolgen voor pensioenfondsen en levensverzekeraars, die het meest direct geraakt worden door vergrijzing. Toch kunnen de implicaties voor bancaire instellingen ook aanzienlijk zijn. Zo verandert de macro-economische omgeving waarbinnen zij opereren en verschuift de demografische samenstelling van zowel hun klanten- als personeelsbestand. Deze ontwikkelingen kunnen mogelijk druk zetten op de levensvatbaarheid van hun bedrijfsmodel en invloed hebben op de prudentiële risico's waaraan zij blootstaan.

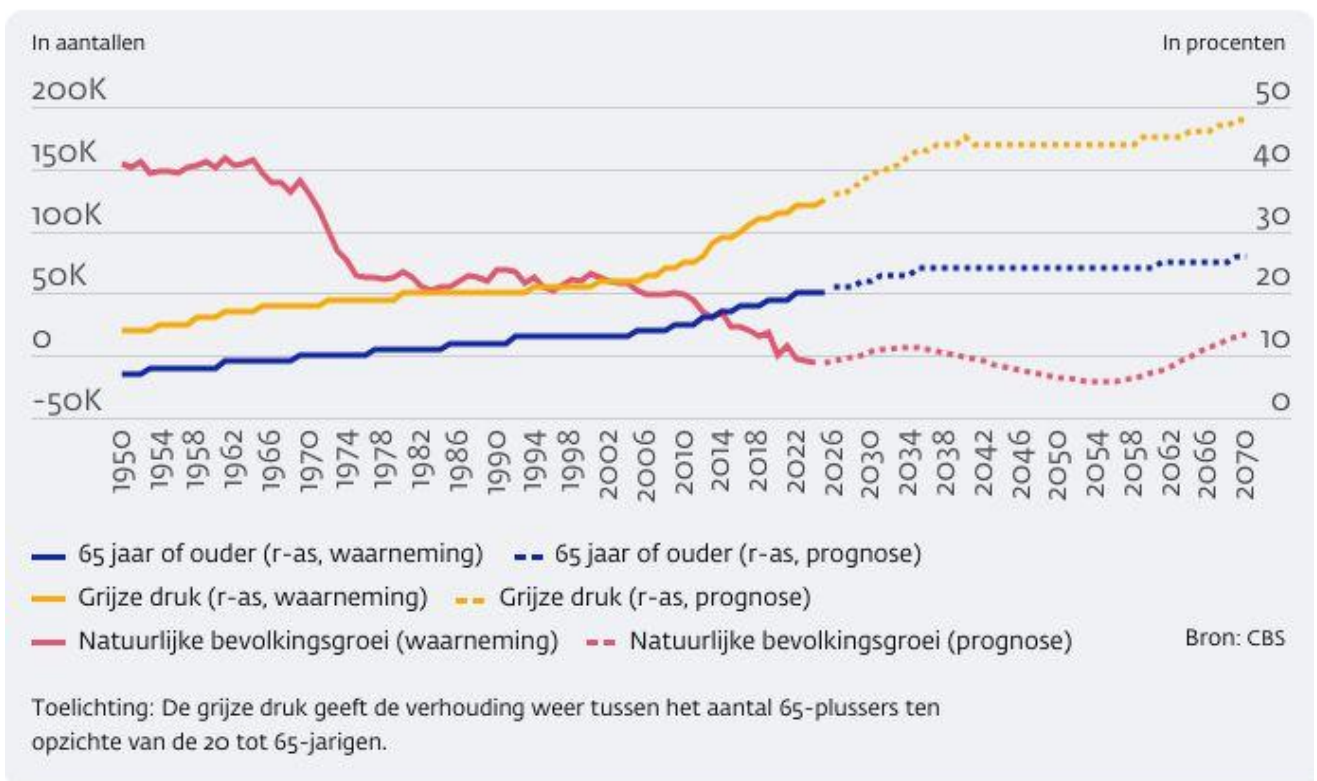
In deze DNB Analyse brengen we de mogelijke gevolgen van vergrijzing voor het bancaire verdienmodel en de risico's die banken lopen in kaart en verkennen we hoe bancaire instellingen zich kunnen aanpassen aan deze demografische ontwikkeling. Paragraaf 2 beschrijft wat vergrijzing is en via welke hoofdkanalen vergrijzing invloed kan hebben op banken, waarna paragraaf 3 ingaat op de potentiële impact en de risico's. In paragraaf 4 beschrijven we hoe banken zich kunnen voorbereiden op de uitdagingen die vergrijzing met zich meebrengt en schetsen we de aandachtspunten voor het micro- en macro-prudentiële banktoezicht.

2 Vergrijzing in drie dimensies

2.1 Context

Het aandeel ouderen in de Nederlandse bevolking is in de afgelopen jaren sterk toegenomen en naar verwachting vergrijsst Nederland in de komende decennia verder. Het aandeel 65-plussers steeg van 12,8% in 1990 naar 20,8% in 2025 en loopt naar verwachting verder op tot circa 25% in 2040. Bovendien worden ouderen steeds ouder, de zogenaamde 'dubbele vergrijzing': tegen 2050 is het aandeel 80-plussers verdubbeld, en ligt dan rond de 10% van de bevolking. Door de aanhoudend lage fertiliteit daalt het aandeel 65-plussers na 2040 niet, maar stabiliseert het eerst om vervolgens opnieuw te stijgen. Migratie dempt deze ontwikkeling slechts beperkt. Door vergrijzing neemt de grijze druk - het aandeel ouderen ten opzichte van de beroepsbevolking - toe, richting de bijna 50% in 2070 ([CBS, 2025](#)), zie figuur 1. Dit betekent dat, ondanks de stijgende pensioenleeftijd, op iedere AOW-gerechtigde in 2070 slechts 2 personen in de werkzame leeftijd staan.

Figuur 1: Grijze druk en natuurlijke bevolkingsgroei 1950-2070

Deze demografische ontwikkeling beperkt zich niet tot Nederland; in sommige andere Europese landen gaat de vergrijzing nog sneller. Wereldwijd verandert de leeftijdsstructuur van de bevolking ingrijpend door een dalende fertiliteit en een stijgende levensverwachting: tussen 2020 en 2100 neemt de gemiddelde leeftijd van de wereldbevolking naar verwachting met circa 11 jaar toe ([IMF, 2025](#)). Volgens de huidige

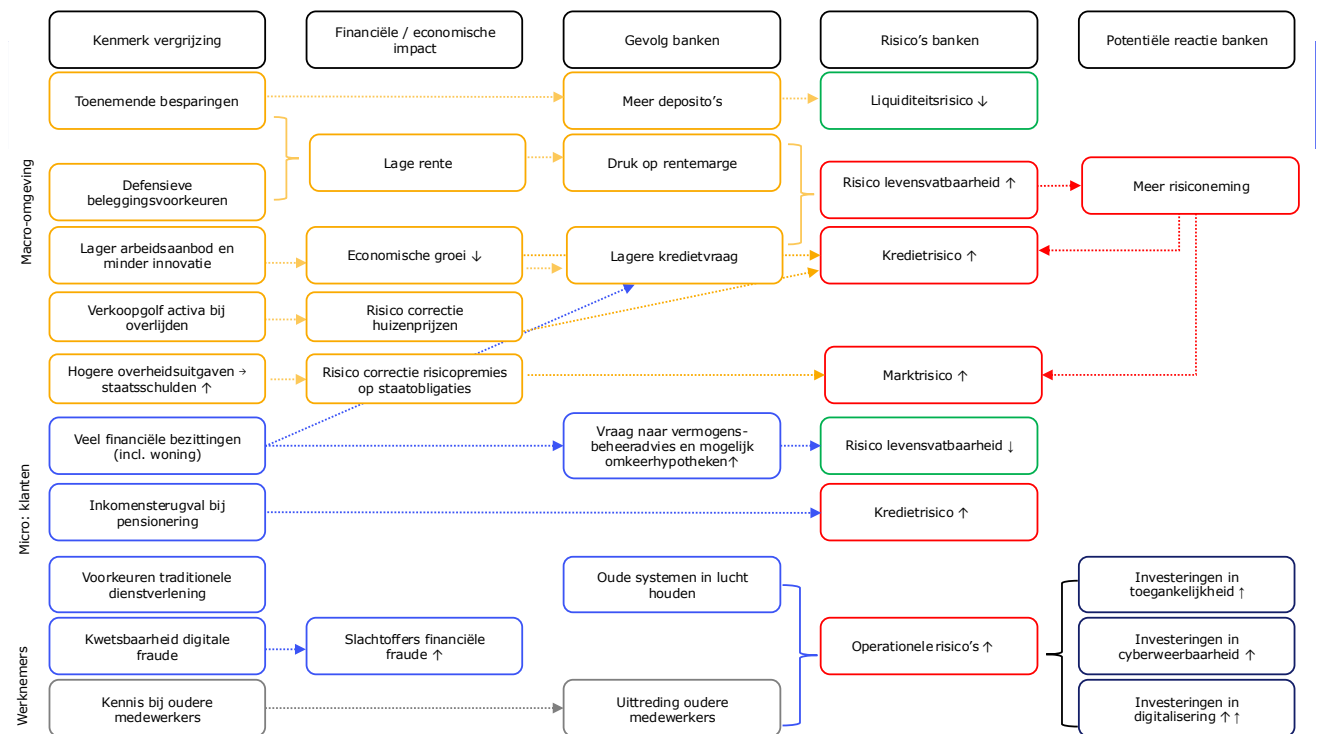
demografische vooruitzichten bereiken alle ontwikkelde landen en de grootste opkomende economieën in 2035 al hun 'demografische kantelpunt', waarbij het aandeel van mensen in de werkzame leeftijd krimpt. Rond 2070 is dit ook het geval voor de meeste lage-inkomenslanden. Ook binnen Europa is de vergrijzing ingrijpend: de grijze druk in het eurogebied stijgt van 34% in 2022 naar circa 51% in 2050 en 60% in 2100 (ECB, 2023).

2.2 Transmissiekanalen

Banken kunnen via verschillende kanalen gevolgen ondervinden van een vergrijzende samenleving.

Figuur 2 vat de potentiële transmissiekanalen samen. Het is daarbij van belang te benadrukken dat de afzonderlijke kanalen partieel - en niet altijd volledig empirisch – onderbouwd zijn. Ook verschillen het tijdpad en de mate van zekerheid van deze kanalen: sommige effecten treden snel op of verlopen relatief voorspelbaar, terwijl andere juist onzeker zijn en potentieel abrupt kunnen omslaan.

Figuur 2: Transmissiekanalen vergrijzing – banken

2.1.1 Macro-economische omgeving

Vergrijzing gaat doorgaans gepaard met een lagere groei en een lage-renteomgeving. Door een afname van de arbeidsdeelname onder ouderen krimpt het arbeidsaanbod. Naarmate het arbeidsaanbod afneemt en consumptie verschuift naar minder innovatieve sectoren zoals de zorg, daalt het structurele groeivermogen van de economie. Dit wordt versterkt door afnemend ondernemerschap in vergrijzende landen, wat komt doordat jongeren minder kansen krijgen om managementplekken in bedrijven te vervullen en zodoende minder kans krijgen om ondernemerschapsvaardigheden op te doen (Liang et al., 2014). Tegelijk zien we op macroniveau vaak dat in vergrijzende landen in eerste instantie de besparingen ten opzichte van investeringen toenemen:

ouderen sparen relatief veel¹, terwijl investeringsmodelijkheden afnemen door een gebrek aan economische groei- en uitbreidingsperspectief. Ook gaan pensioenfondsen defensiever beleggen naarmate hun deelnemersbestand veroudert, wat samenhangt met een lagere risicotolerantie van ouderen. Deze ontwikkelingen leiden tot een lagere evenwichtsrente en extra vraag naar veilige, vastrentende activa, wat de lange rente verder drukt.²

De houdbaarheid van de overheidsfinanciën kan onder druk komen te staan door vergrijzing. Hogere collectieve uitgaven – zoals AOW en zorg - in combinatie met een lager groeipotentieel kunnen leiden tot oplopende staatsschulden. De ervaring in [Japan](#) laat dit duidelijk zien: in 2023 bedroeg de Japanse overheidsschuld 195% van het bbp, grotendeels veroorzaakt door decennialange begrotingstekorten en een lage groei, beide samenhangend met de snel vergrijzende bevolking. Voor Nederland voorzag het CPB in 2025 dat de schuld bij ongewijzigd beleid zou stijgen richting 126% bbp in 2060, doordat de uitgaven vanwege vergrijzing sneller toenemen dan de lasten. Deze toename van de overheidsschuld is niet houdbaar, aldus de [Studiegroep Begrotingsruimte](#). In landen die nu al kampen met hoge schulden en beperkte pensioenreserves hebben, zoals Frankrijk, is het risico op onhoudbare overheidsfinanciën nog groter.

Vergrijzing kan neerwaartse druk op huizenprijzen uitoefenen, vooral in regio's met veel oudere huiseigenaren en relatief weinig jonge kopers. Door vergrijzing bestaat het risico dat de bevolking in sommige gebieden op den duur krimpt. Wanneer bevolkingskrimp optreedt en grote cohorten ouderen tegelijk hun woning verkopen, kan het aanbod van (oude) huizen sterk toenemen. Bij achterblijvende vraag kan dit resulteren in stagnerende, of zelfs dalende, huizenprijzen, zoals zichtbaar in krimpregio's in Japan en delen van Italië. Uit empirisch [onderzoek](#) blijkt bovendien dat huizenprijzen sterker reageren op bevolkingskrimp dan op positieve bevolkingsgroei. Dit komt doordat de bestaande woningvoorraad slechts beperkt kan krimpen, maar bij groeiende vraag wel kan worden uitgebreid.

2.1.2 Een vergrijzend klantenbestand

Oudere huishoudens hebben doorgaans minder vraag naar traditionele kredietproducten, zoals hypotheek en consumptief krediet. Zo stellen [Doerr et al](#) (2022) vast dat ouderen minder vaak lenen of minder vaak uitstaande schulden hebben dan jongere huishoudens, ook wanneer gecontroleerd wordt voor diverse huishoudkenmerken. Daarnaast laten zij zien dat in regio's waar het aandeel ouderen sneller groeit, de vraagcomponent van de hypotheekgroei afneemt, wat erop wijst dat een vergrijzende bevolking gepaard gaat met een geringere vraag naar hypotheek.

Oudere huishoudens hebben vaak hoge spaartegoeden opgebouwd, maar hebben de mogelijkheid hierop in te teren. Het spaargedrag van huishoudens varieert sterk over de levenscyclus. Jonge huishoudens lenen relatief veel, terwijl huishoudens van middelbare leeftijd vermogen opbouwen. Volgens het levenscyclusmodel zouden ouderen na pensionering weer gaan interen op hun spaargeld ('ontsparen'), maar in de praktijk gebeurt dit veel meer geleidelijk dan verwacht—de zogenoemde *wealth decumulation puzzle*: minder dan de helft van de gepensioneerden in diverse ontwikkelde landen spreekt daadwerkelijk haar vermogen

¹ Daar staat tegenover dat pensioenfondsen in een kapitaalgedekt stelsel mogelijk gaan ontsparen naarmate meer deelnemers de pensioengerechtigde leeftijd bereiken. Dit zou het drukkende effect op de evenwichtsrente kunnen mitigeren, maar hier is geen empirisch bewijs voor.

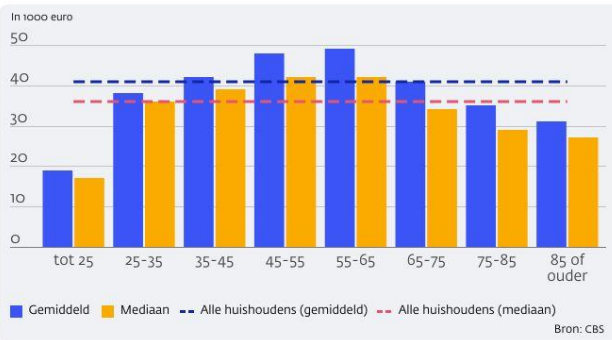
² Dit staat los van het effect dat de pensioentransitie heeft op de termijnpremies. Pensioenfondsen zullen naar verwachting ook in het nieuwe stelsel voor oudere deelnemers blijven beleggen in veilige, vastrentende activa, terwijl deze beleggingen voor jonge deelnemers waarschijnlijk worden afgebouwd: [New pension contract: implications for international interest rate markets | De Nederlandsche Bank](#)

duidelijk aan, en gemiddeld genomen blijft het vermogen van 65-plussers gelijk of groeit zelfs licht. Het vasthouden of uitbreiden van het vermogen door 65-plussers hangt vaak samen met erfenismotieven en terughoudendheid om het eigen huis te gelde te maken. Ook solide pensioenvoorzieningen verkleinen de noodzaak om het opgebouwde vermogen aan te spreken. Op macroniveau bezien gedragen ouderen in Nederland zich ook volgens de *wealth decumulation puzzle*, zie het kader hieronder. Dit neemt niet weg dat de mogelijkheid bestaat dat ouderen uiteindelijk hun vermogen gaan gebruiken, bijvoorbeeld bij lagere AOW- of zorgvoorzieningen of tegenvallende pensioenuitkeringen. Ook kunnen vermogensoverdrachten naar jongere generaties, bijvoorbeeld bij de aankoop van een huis, leiden tot 'ontsparring' bij ouderen.

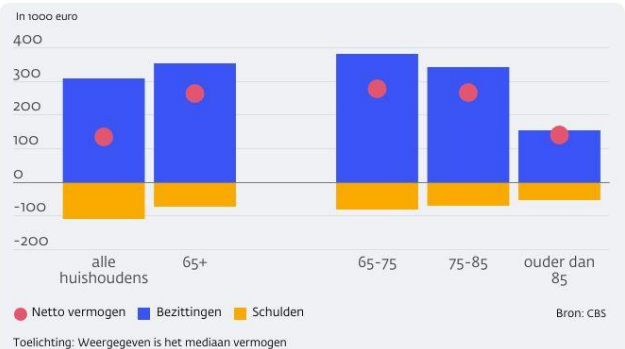
Box Inkomens- en vermogenspositie van ouderen in Nederland in 2024

Oudere generaties in Nederland ervaren vaak een flinke daling in inkomen wanneer zij met pensioen gaan. De meeste (werkende) mensen bouwen in de loop van hun carrière een steeds hoger inkomen op en houden dat vervolgens vast totdat ze stoppen met werken. Dan worden zij grotendeels afhankelijk van hun opgebouwde pensioen, AOW of andere uitkeringen, en dat ligt vaak lager dan hun laatste arbeidsinkomen (DNB, 2024). De verdeling van het mediane inkomen in Nederland bevestigt dit beeld, zie Figuur A1: het gemiddelde en mediane inkomen van de groep 65 tot 75 jaar ligt duidelijk onder die van 55 tot 65 jaar, en neemt verder af voor oudere leeftijdscategorieën.

Figuur A1: Oudere leeftijdsgroepen hebben relatief lage inkomens (2024)

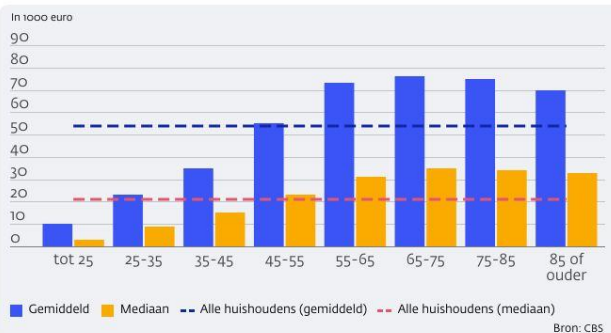
Figuur A2: Oudere leeftijdsgroepen hebben een relatief hoog netto vermogen (2024)

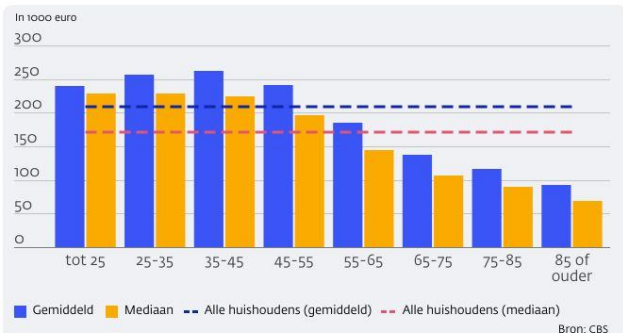
In Nederland beschikken 65+ huishoudens over relatief hoge financiële bezittingen en relatief lage schulden (Figuur A2); dit resulteert in een relatief hoog netto vermogen, gedefinieerd als het saldo van bezittingen en schulden. In 2024 bedroeg het mediane vermogen van 65+ huishoudens 264 duizend euro, tegenover 136 duizend euro voor de groep 'alle huishoudens'. Wel zien we dat het netto vermogen van het oudste cohort (85 jaar en ouder) lager is dan dat van 65-75 jarigen en van 75-85 jarigen. Niettemin is het netto vermogen van het oudste cohort nog steeds ongeveer gelijk aan dat van de groep 'alle huishoudens'. Het totale netto vermogen van Nederlandse huishoudens in 2024 bedroeg 2754 miljard euro; daarvan was zo'n 37% (1012 miljard euro) in handen van de generatie 65+, die 28% van de bevolking uitmaakte.

Van sterk interen op bank- en spaartegoeden door oudere huishoudens lijkt weinig sprake. Bezittingen bestaan uit financiële bezittingen (bank- en spaartegoeden en effecten), eigen woning, ondernemingsvermogen, aanmerkelijk belang en overige bezittingen. De meeste bezittingen bestaan uit 'eigen woning' (64%), terwijl bank- en spaartegoeden ongeveer 12% van de bezittingen uitmaken. Figuur A3 toont de bank- en spaartegoeden van verschillende cohorten ten opzichte van de groep 'alle huishoudens'. Het toont aan dat de groep 85 jaar en ouder weliswaar over een lagere bank- en spaartegoeden beschikt dan de groep 65-75 en 75-85 jaar, maar ook dat (zelfs) de groep 85 jaar en ouder relatief gezien over meer bank- en spaartegoeden beschikt dan de groep 'alle huishoudens'.

Figuur A3: Oudere leeftijdsgroepen hebben relatief hoge bank- en spaartegoeden (2024)

Figuur A4: Oudere leeftijdsgroepen hebben relatief lage hypotheekschulden (2024)

Oudere huishoudens hebben lagere hypotheekschulden. Schulden zijn onderverdeeld in hypotheekschuld eigen woning, studie- en overige schulden. In omvang bestaan de meeste schulden uit 'hypotheekschuld eigen woning' (bijna 80%). Figuur A4 laat zien dat oudere huishoudens een lagere hypotheekschuld hebben ten opzichte van de groep 'alle huishoudens'. Oudere generaties hebben vaak lagere hypotheekschulden doordat zij hun huis veelal tegen een lagere prijs hebben gekocht (en minder vaak verhuizen) dan wel een deel van hun hypotheek hebben afgelost.

Het huidige cohort oudere klanten heeft een voorkeur voor meer traditionele dienstverlening. De huidige oudere generaties hebben vaker een voorkeur voor traditionele niet-digitale kanalen, zoals telefonisch contact met een medewerker of bezoek aan een kantoor, dan jongere generaties. De ouderen van nu die wel digitaal bankieren maken vooral gebruik van internetbankieren voor relatief eenvoudige, routinematige taken (saldo bekijken, rekeningen betalen) en hebben moeite met wat nieuwere functies, zoals mobiel bankieren via app, betaalverzoeken via Tikkie en/of contactloos betalen. Bij de lagere digitale adoptie van ouderen spelen ook fysieke en cognitieve beperkingen een rol. Dit, in combinatie met het feit dat de financiële sector voortdurend innoveert, maakt het aannemelijk dat ook toekomstige generaties ouderen waarschijnlijk moeilijker bijblijven bij nieuwe digitale vormen van financiële dienstverlening dan jongeren.

Oudere generaties zijn in potentie kwetsbaarder voor (digitale) fraude en oplichting dan jongere generaties. Ouderen hebben vaker financiële reserves en leven vaker alleen; dit maakt hen een aantrekkelijk doelwit voor fraudeurs. Bovendien zijn veel vormen van fraude digitaal - denk bijvoorbeeld aan phishing, nepwebsites en/of beleggingsfraude - terwijl ouderen (en dan met name 75-plussers) over het algemeen lager

scoren op digitale vaardigheden dan jongeren. Hier staat tegenover dat ouderen over het algemeen minder tijd online doorbrengen. [Onderzoek van de US FTC \(2022\)](#) toont aan dat ouderen het meest kwetsbaar zijn voor fraudevormen die gepaard gaan met vaak hoge schade, zoals bankhelpdeskfraude.

2.1.3 Een vergrijzend personeelsbestand

Vergrijzing leidt tot een ouder personeelsbestand met het risico op een *retirement cliff*. In 2024 lag de gemiddelde leeftijd van werknemers in de financiële sector (44 jaar) boven het landelijke gemiddelde van werknemers (41 jaar). Vooral in het leeftijdscohort 45 tot 55 jaar heeft de financiële sector relatief veel werknemers: ruim 25% van de werknemers in de financiële sector is tussen de 45 en 55 jaar. Bijna 19% van de werknemers is in de leeftijdscategorie 55-65 jaar, en gaat naar verwachting binnen 15 jaar met pensioen. Hoewel oudere werknemers vaak goed kunnen aansluiten bij oudere klanten en een hoge mate van betrokkenheid en loyaliteit kennen, heeft een vergrijzend personeelsbestand ook nadelen. Zo kan de productiviteit van oudere werknemers lager liggen door gezondheidsproblemen en/of verouderde vaardigheden en hebben zij vaak hogere salarissen. Bovendien bestaat bij een ouder personeelsbestand het risico op een 'retirement cliff', een situatie waarin in korte tijd veel ervaren werknemers tegelijk met pensioen gaan. Hiermee kan kritische kennis en expertise verloren gaan, met mogelijke gevolgen voor de kwaliteit van de dienstverlening.

3 Potentiële impact op banken

3.1 Impact op het traditionele bedrijfsmodel

Vergrijzing kan de levensvatbaarheid van het bedrijfsmodel van banken onder druk zetten doordat de kredietgroei afneemt. Naarmate de bevolking ouder wordt, neemt de vraag naar krediet af. Dit verloopt via een lager groeitempo van de economie, waardoor bedrijven minder financiering nodig hebben, maar ook doordat oudere huishoudens doorgaans minder behoefte hebben aan traditionele kredietproducten, zoals hypotheek. Dit remt de groei van kredietportefeuilles bij banken en verkleint daarmee de inkomsten uit looptijdtransformatie, wat voor traditionele banken verreweg de belangrijkste inkomstenbron vormt.

De winstgevendheid van banken kan verder onder druk komen te staan doordat de rentemarge afneemt. Een structureel lagere natuurlijke rente, lagere termijnrentes en een trager groeiende economie dragen bij aan een langdurige lage-renteomgeving. Dit resulteert in vlakkere rentecurves en daarmee dus kleinere rentemarges. Empirisch onderzoek van het IMF (2017) laat zien dat de stijging van de grijze druk in Japan circa 40% van de daling van de termijn spread in de periode 1990-2016 verklaarde. Een lagere rentemarge drukt de winstgevendheid van het traditionele verdienmodel. Eerder onderzoek van DNB bevestigt dat de langdurige periode van lage rentes na de Europese schuldencrisis de rentemarges van Nederlandse banken negatief heeft beïnvloed: banken lieten de rente op deposito's niet volledig mee dalen met de marktrente, terwijl de uitleentarieven dat wel deden. Vooral banken die sterk afhankelijk zijn van rente-inkomsten uit kredietverlening werden hierdoor geraakt.

3.2 Impact op prudentiële risico's

Vergrijzing kan ook de prudentiële risico's waaraan banken zijn blootgesteld beïnvloeden. Op het gebied van liquiditeit lijkt afgaande op het huidige spaar- en leengedrag van ouderen, en in lijn met de '*wealth decumulation puzzle*', het liquiditeitsrisico dat banken lopen bij een vergrijzend klantenbestand in eerste instantie te dalen: ouderen van nu sparen relatief veel en hebben een geringe kredietbehoefte, waardoor de *loan-to-deposit* gap daalt en de *funding gap* kleiner wordt. Tegelijkertijd blijft onzeker in hoeverre en op welk moment ouderen hun vermogen daadwerkelijk gaan aanspreken. Een toename van 'ontsparingen' - bijvoorbeeld bij lagere AOW- of zorgvoorzieningen, tegenvallende pensioenuitkeringen of vermogensoverdrachten naar jongere generaties - kan alsnog leiden tot substantiële liquiditeitsonttrekkingen bij banken. Banken kunnen hierdoor meer afhankelijk worden van marktfinanciering, wat tot hogere liquiditeitsrisico's kan leiden, zeker wanneer de winstgevendheid al onder druk staat en beleggers minder bereid zijn om schuldbewijzen van banken te kopen. Daarnaast kunnen zorgen over de houdbaarheid van overheidsschulden leiden tot hogere volatiliteit op financiële markten, waardoor banken aan meer marktrisico blootstaan.

Banken kunnen daarnaast te maken krijgen met oplopende verliezen op hun leenportefeuille. Hoewel de totale kredietportefeuille door vergrijzing in omvang afneemt, bestaan er verschillende kanalen waardoor de kredietrisico's waar banken aan blootstaan, in potentie juist kunnen toenemen. Een lagere economische groei vergroot - onder verder gelijke omstandigheden - de kans dat kredietnemers - zowel huishoudens als bedrijven - hun verplichtingen niet kunnen nakomen. Daarnaast ligt de kans op wanbetaling bij 65-plussers hoger vanwege inkomensdaling bij pensionering en een grotere kans op ziekte of sterfte. Hier staat tegenover dat 65-plussers

gemiddeld lagere hypotheekschulden hebben (als gevolg van aflossingen en minder mogelijkheden om nieuw krediet aan te gaan), waardoor de loss-given-default (LGD) doorgaans lager uitvalt. Wel kunnen onderpanden in waarde verminderen wanneer vergrijzing uiteindelijk leidt tot een huizenprijsdaling in bepaalde regio's.

Mogelijk gaan banken - in een poging hun winstgevendheid op peil te houden - op zoek naar rendement, wat gepaard kan gaan met toenemende financiële risico's. Als gevolg van een kleinere kredietportefeuille, dalen de facto de risico's die banken nemen. Niettemin kunnen staartrisico's bij banken toenemen wanneer banken op zoek gaan naar andere activiteiten op hun winstgevendheid op peil te houden (BIS, 2024). Dit kunnen alternatieve beleggingen zijn, zoals high-yield obligaties of complexe derivaten. Hierdoor kunnen banken meer bloot worden gesteld aan marktrisico's en mogelijk ook aan liquiditeitsrisico's. Een andere mogelijkheid is dat banken de kredietvoorwaarden versoepelen, zodat ook minder kredietwaardige klanten toegang krijgen tot krediet. Dit kan vervolgens gepaard gaan met een toename in kredietrisico's. Ook kan - door het verschuiven van de beleggingsportefeuille naar bijvoorbeeld overwegend staatobligaties van een bepaald land - de portefeuille minder goed gespreid zijn en daarmee overmatig blootgesteld zijn aan een bepaalde regio of land (concentratierisico).

Een verouderd klanten- en personeelsbestand kan gepaard gaan met hogere operationele kosten -en risico's. Van banken wordt verwacht dat zij hun dienstverlening toegankelijk houden voor oudere, minder digitaal vaardige klanten. Dit kan extra operationele kosten met zich meebrengen, zoals het openhouden van fysieke kantoren en het in stand houden van oudere digitale platformen. Ook kunnen banken mogelijk vaker met reputatie- en juridische risico's te maken krijgen aangezien ouderen vaker slachtoffer zijn van mis-selling, digitale fraude en/of oplichting. Daarnaast kan een mogelijke *retirement cliff* tot operationele risico's leiden, bijvoorbeeld door verslechterde klantrelaties, kennisuitstroom of capaciteitsproblemen door arbeidstekorten.

4 Bancaire respons en aandachtspunten voor het toezicht

4.1 Inspelen op vergrijzing door banken

Hoewel de impact van vergrijzing afgelopen jaren niet zichtbaar was, kunnen de komende jaren deze gevolgen duidelijker zichtbaar worden. De recente hoge rente-omgeving, veroorzaakt door opeenvolgende aanbodschokken zoals de pandemie en de oorlog in Oekraïne, evenals de sterke huizenprijsstijgingen, hebben de structurele impact van vergrijzing mogelijk deels gemaskeerd. In omgeving met een lagere rente en lagere economische groei is het aannemelijk dat vergrijzing sterker gaat doorwerken in de resultaten van banken, zeker als de demografische druk verder oploopt.

Het is belangrijk dat banken zich bewust zijn van de sluimerende risico's die vergrijzing voor hun verdienmodel kan meebrengen. Dit begint met het (regelmatig) monitoren van demografisch gevoelige indicatoren, zoals de samenstelling van hypotheekportefeuilles in krimpregio's. Daarnaast kunnen zij demografische trends expliciet meenemen in het opstellen van hun middellange-termijnstrategie en in interne risicobeoordelingen. Het uitvoeren van stresstesten kan inzicht geven in hoe banken een scenario van lage groei, lagere kredietgroei en krappere rentemarges absorberen.

Wanneer de winstgevendheid onder druk komt te staan, is het van belang dat banken tijdig en verantwoord hun bedrijfsmodel aanpassen om hun verdienvermogen op peil te houden. Dit kunnen zij bijvoorbeeld doen door meer inkomsten te genereren uit diensten en producten die beter aansluiten bij de behoeften van een ouder wordende klantengroep. Vanwege hun vermogenspositie hebben oudere huishoudens waarschijnlijk meer behoefte aan veilige spaar- en beleggingsproducten en aan vermogens- en beleggingsadvies. Ook is het mogelijk dat de vraag naar zogeheten omkeer- of verzilverhypotheken gaat toenemen, waarmee het vermogen in de woning geleidelijk kan worden benut.³ Het is ook denkbaar dat de vraag naar verduurzamingshypotheken op termijn stijgt door vergrijzing, doordat meer oudere woningen met lagere energielabels worden verkocht. Ervaringen uit [Japan](#) bevestigen dat vergrijzing kan aanzetten tot een verschuiving in het bedrijfsmodel: regionale banken zijn daar minder afhankelijk geworden van kredietverlening en zijn inkomsten steeds meer gaan halen uit fee-diensten en grotere beleggingsportefeuilles.

Daarnaast dienen banken andere vergrijzingsgerelateerde risico's tijdig te signaleren om op adequate wijze deze risico's te beheersen. Gebeurtenissen zoals sterk oplopende staatschulden in kwetsbare landen of potentiële huizenprijzdalingen vragen om versterkte aandacht voor risicobeheersing. Hiervoor is het nodig goed zicht te hebben op blootstellingen die gevoelig zijn voor vergrijzing, zoals staatsobligaties van landen met hoge vergrijzingsdruk of hypotheekportefeuilles in regio's met (verwachte) bevolkingskrimp. Door middel van stresstesten kan de mogelijke impact van dit soort schokken op de bankbalans inzichtelijk worden gemaakt.

Tot slot is het belangrijk dat banken blijven investeren in toegankelijkheid en operationele weerbaarheid. Banken zullen hun dienstverlening toegankelijk moeten houden voor oudere, minder digitaal vaardige klanten, wat kan betekenen dat traditionele kanalen of oudere digitale systemen langer moeten worden ondersteund. Tegelijkertijd moeten banken de extra cyberrisico's die hiermee samenhangen ondervangen door te investeren in sterke ICT-beveiliging en strikte naleving van kaders zoals DORA. Ook dienen banken maatregelen te treffen om digitale fraude en oplichting te voorkomen, zeker omdat oudere klanten daar relatief vatbaarder

³ Dit zijn aflossingsvrije hypotheekleningen. Ten opzichte van volledig aflossende hypotheekleningen hebben aflossingsvrije hypotheekleningen extra risico's voor financiële instellingen en is het belangrijk dat instellingen deze extra risico's adequaat beheersen. Daarbij hoort het vinden van een goede balans tussen het volume van de aflossingsvrije portefeuilles, het eigen vermogen en de risico's die een instelling kan dragen.

voor zijn. Tot slot kunnen banken periodiek beoordelen of hun eigen personeelsbeleid voldoende is toegerust om vergrijzingsrisico's, zoals uitstroom van ervaren medewerkers en verlies van kennis, op te vangen.

4.2 Aandachtspunten voor het toezicht

Binnen het Single Supervisory Mechanism (SSM) is er in toenemende mate aandacht voor de risico's die voortvloeien uit demografische ontwikkelingen, zoals vergrijzing. Zo roept [Patrick Montagner](#), lid van de ECB Supervisory Board, op de gevolgen van vergrijzing voor banken beter te doorgronden, zodat de financiële sector zich tijdig kan aanpassen. Hij trekt hierbij de parallel met klimaatverandering, dat ook een langzaam opbouwend, structureel risico is. Binnen DNB is tot dusver relatief weinig aandacht besteed aan de risico's van vergrijzing voor banken. Tegelijk is het belangrijk te voorkomen dat risico's zich buiten het oog van de toezichthouder om opbouwen.

Voor toezichthouders ligt in eerste instantie een agenderende en ondersteunende rol voor de hand. Zij kunnen banken stimuleren om tijdig stil te staan bij zowel sluimerende als meer acute vergrijzingsrisico's en het gesprek aangaan over de mate waarin deze risico's zijn verankerd in het risicobeheer. Daarbij kan worden verkend in hoeverre banken zich voorbereiden op mogelijke aanpassingen in het verdienmodel, bijvoorbeeld wanneer de kredietgroei structureel achterblijft. Het is denkbaar dat banken - in een poging de winstgevendheid op peil te houden - op zoek gaan naar rendement. Omdat dit gepaard kan gaan met toenemende financiële risico's, dienen toezichthouders alert te zijn op een mogelijke verhoging van het risicoprofiel. Ook het waarborgen van de operationele weerbaarheid van banken blijft een belangrijk aandachtspunt voor toezichthouders.

Vanuit een macroprudentieel perspectief vraagt vergrijzing om aandacht voor ontwikkelingen die systeemrisico's kunnen versterken. Zo zullen banken mogelijk consolideren om kostendekkend te blijven bij een lagere productvraag, vergelijkbaar met de dynamiek in de levensverzekeraarssector na 2001. Dit vraagt om behoedzaamheid ten aanzien van banken die *'too big to fail'* worden. Ook is het mogelijk dat nieuwe (niet-bancaire) instellingen gaan inspelen op veranderende klantbehoeften, bijvoorbeeld op het gebied van vermogensbeheer en/of het aanbieden van nieuwe hypotheekvormen. Hierdoor kunnen risico's zich deels verplaatsen naar spelers buiten het toezicht. Dankzij hun systeem brede blik zijn macro-prudentiële toezichthouders tot slot goed gepositioneerd om mogelijke omslagpunten, zoals onttrekking van spaargeld door grotere cohorten ouderen bij verschillende banken, tijdig te signaleren en hiervoor te waarschuwen.